

ศักยภาพในการลดปริมาณขยะชุมชน จากโครงการธนาคารขยะรีไซเคิล สยาม อรุณศรีมรคต* และ ปิยะรักษ์ ประดับเพชรรัตน์

THE POTENTIAL OF COMMUNITY WASTE REDUCTION UNDER THE RECYCLE WASTE BANK PROJECT

Sayam Aroonsrimorakot* and Piya-rak Pradabphetrat

สาขาวิชาเทคโนโลยีการบริหารสิ่งแวดล้อม คณะสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล นครปฐม 73170

Programme in Technology of Environmental Management, Faculty of Environment and Resource Studies,

Mahidol University, Nakhon Pathom 73170

*Corresponding Author. E-mail address: a_sayammu@yahoo.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปริมาณขยะมูลฝอยที่ลดลงจากครัวเรือนและชุมชนจากการตั้งธนาคารขยะรีไซเคิล ทรัพยากรพัฒนา และศึกษารูปแบบการดำเนินงาน ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะต่าง ๆ จากผู้ดำเนินการและประชาชนในชุมชนทรัพยากรพัฒนา เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร ที่มีต่อการดำเนินงานของธนาคารขยะรีไซเคิล โดยการศึกษาปริมาณขยะมูลฝอยในครัวเรือนของกลุ่มตัวอย่างที่เป็นสมาชิกของธนาคารขยะรีไซเคิล จำนวน 10 ครัวเรือน และใช้แบบสอบถามสอบถามสมาชิกของธนาคารขยะรีไซเคิล จำนวน 79 ราย เป็นเครื่องมือร่วมกับการสัมภาษณ์เจาะลึกสมาชิกของธนาคารขยะรีไซเคิล จำนวน 10 ราย และคณะดำเนินงานธนาคารขยะรีไซเคิล จำนวน 2 ราย ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

ผลการวิจัยพบว่า เมื่อครัวเรือนของกลุ่มตัวอย่างมีการคัดแยกประเภทของขยะมูลฝอยก่อนทิ้ง ในระยะเวลา 1 เดือน มีปริมาณขยะมูลฝอยในครัวเรือนที่ต้องนำไปกำจัด 182.09 กิโลกรัม หรือคิดเป็น 28.11% จากปริมาณขยะมูลฝอยทั้งหมด 647.79 กิโลกรัม และหากทุกคนในชุมชนมีการคัดแยกขยะมูลฝอยจะมีปริมาณขยะมูลฝอยที่ต้องนำไปกำจัด 6,828.38 กิโลกรัม หรือคิดเป็น 28.11% จากปริมาณขยะมูลฝอยทั้งหมด 24,292.13 กิโลกรัม ธนาคารขยะรีไซเคิลทรัพยากรพัฒนา มีรูปแบบการดำเนินงานโดยการรับสมัครสมาชิกในชุมชน และให้สมาชิกนำขยะรีไซเคิลที่คัดแยกมาฝากขายกับธนาคารขยะรีไซเคิล โดยรายได้ของธนาคารขยะรีไซเคิลเกิดจากผลต่างของราคาที่ธนาคารกำหนดต่ำกว่าราคาที่ร้านรับซื้อของเก่ารับซื้อ 20% ของแต่ละรายการ ซึ่งผลกำไรส่วนนี้จะนำไปพัฒนาสิ่งแวดล้อมภายในชุมชนและร่วมจัดกิจกรรมในชุมชนสำหรับปัญหาและอุปสรรคที่มีต่อการดำเนินงานของธนาคารขยะรีไซเคิลทรัพยากรพัฒนา คือ คนในชุมชนส่วนใหญ่ไม่ได้สมัครเป็นสมาชิกธนาคารขยะรีไซเคิล เนื่องจากมีราคาต่ำกว่าที่ร้านรับซื้อของเก่ารับซื้อและราคาในการรับซื้อขยะรีไซเคิลไม่แน่นอน ดังนั้นคณะดำเนินงานธนาคารขยะรีไซเคิลและคณะกรรมการชุมชนควรร่วมมือกันในการณรงค์ ประชาสัมพันธ์ให้คนในชุมชนยอมรับและมีส่วนร่วมในโครงการให้มากขึ้น โดยเน้นให้ความตระหนักในปัญหาสิ่งแวดล้อม และกระตุ้นให้มีการคัดแยกขยะมูลฝอยในครัวเรือนก่อนที่จะนำไปกำจัด

คำสำคัญ: ศักยภาพในการลดปริมาณขยะชุมชน ธนาคารขยะรีไซเคิล การมีส่วนร่วมของชุมชน การจัดการขยะชุมชน การคัดแยกขยะชุมชน

Abstract

The first object of this research was to study the amount reduction of domestic waste under the recycle waste bank project in Supsinpattana Community, Bangkhunthien district, Bangkok. The second one was to study the implementation process, problems and obstacles of the project and recommendations of the project's committee and members. Data was collected by waste sample analysis, survey questionnaire and in-depth interview through members and committee of recycle waste bank project. There were 10 waste samples were taken in 10 households, 79 respondents of structured questionnaire, 12 respondents of in-depth interview (including 10 members and 2 committee staffs of the project).

Result showed that by waste sorting stage before disposal, the amount of domestic waste of 10 project's households was 182.09 kg/month compared to 647.79 kg/month previously. In case all households in the community participates the project, the amount of waste will be 6,828.38 kg/month compared to 24,292.13 kg/month

previously. People who were willing to join the project registered to the project committee. Then they sorted their waste before disposal and sold recyclable waste to the project committee with 20% cheaper price compare to other junk shops. The profit which was gained from this 20% difference of the price was spent to improve the environment and organize public activities of the community. However, currently most people in the community did not participate the project due to less gained profit when they sold recyclable waste to the project committee instead of other junk shops. In addition, the offered price of the project was unstable. Therefore, in order to advance the project, community and project committee should create promotion campaigns public acceptance and participation. Such campaigns help to disseminate environmental awareness in the community by encouraging people to attend the project and sort their domestic waste before disposal.

Keywords: potential of community waste reduction, recyclable waste bank

บทนำ

ปัจจุบันขยะมูลฝอยที่เกิดขึ้นในชุมชนต่างๆ ทั่วประเทศมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นทุกปี จึงได้มีการรณรงค์ส่งเสริม สร้างจิตสำนึกให้ประชาชนในชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการปัญหาขยะมูลฝอยในชุมชนด้วยตนเอง ซึ่งเป็นการแก้ไขปัญหามาจากแหล่งกำเนิด โครงการธนาคารขยะรีไซเคิลเป็นรูปแบบหนึ่งของการจัดการขยะมูลฝอยและส่งเสริมการคัดแยกขยะมูลฝอย โดยมีวัตถุประสงค์ในการปลูกจิตสำนึกให้กับเยาวชนและประชาชนในชุมชนในการจัดการขยะมูลฝอยและการรักษาสิ่งแวดล้อมชุมชน และนำผลพลอยได้จากการจัดตั้งธนาคารขยะรีไซเคิลเป็นกองทุนสนับสนุนโครงการ/กิจกรรมต่างๆ ในชุมชน เพื่อเป็นแรงผลักดันและส่งเสริมการจัดการปัญหาอื่น ๆ นอกจากการจัดทำโครงการธนาคารขยะรีไซเคิลจะสามารถลดปริมาณขยะมูลฝอยในชุมชนและสังคมในอนาคตแล้ว ยังเป็นการคัดแยกขยะมูลฝอยให้กลับมาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด ซึ่งเป็นการลดค่าใช้จ่ายในการจัดการมูลฝอยในเรื่อง การจัดเก็บและกำจัดขยะมูลฝอย รวมถึงสามารถสร้างรายได้ให้แก่ชุมชนอีกด้วย (นันทกาน นพเจริญกุล, 2547: 4) มีการศึกษาในเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการขยะมากมาย เช่น การมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการจัดการขยะมูลฝอย : กรณีศึกษาองค์การบริหารส่วนตำบลธาตุทอง อำเภอบ่อทอง จังหวัดชลบุรี พบว่าสภาพปัญหาขยะของชุมชน ได้แก่ ชุมชนไม่มีการคัดแยกขยะ ชุมชนขาดความรู้ในการกำจัดขยะอย่างถูกวิธี และขาดการรับทราบข้อมูลข่าวสารด้านการให้บริการจัดการด้านขยะมูลฝอยขององค์การบริหารส่วนตำบลธาตุทอง สำหรับโครงการนำร่อง เพื่อแก้ไขปัญหามูลฝอยของชุมชนที่จัดทำขึ้น มีผลทำให้ประชาชนมีความรู้เกี่ยวกับระบบการจัดการขยะมูลฝอย และการคัดแยกขยะมูลฝอยเพิ่มขึ้น ตลอดจนประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม และมีการรับรู้ข้อมูลข่าวสารความรู้ในเรื่องการทิ้งขยะมูลฝอยเพิ่มมากขึ้น (สมสมาน อาษารัฐ, 2548) การจัดการขยะในชุมชนชนบทอีสาน: กรณีศึกษาองค์การบริหารส่วนตำบลโพธิ์งาม อำเภอโกสุมพิสัย จังหวัดมหาสารคาม พบว่า ปัจจัยที่สำคัญที่จะทำให้การจัดการขยะในชุมชนเป็นไปได้อย่างมีประสิทธิภาพที่ดีขึ้นไปตามลำดับนั้นมี 3 ปัจจัยคือ 1) การจัดทำธนาคารขยะในโรงเรียน 2) การจัดรณรงค์ให้กับกลุ่มโรงเรียนที่อยู่ในเครือเดียวกัน (เช่น การจัดงานวันโรงเรียนสะอาด) และ 3) การจัดให้มีอาสาสมัครกระตุ้นการดำเนินงานของคนในชุมชน ทั้งนี้ต้องมียุทธศาสตร์ประกอบสนับสนุนได้แก่การมีผู้นำชุมชน ได้แก่ ผู้อำนวยการโรงเรียน ประธานบริหารองค์การบริหารส่วนตำบลที่ติดต่อการดำเนินงานของผู้ปฏิบัติงาน (อุษา กลิ่นหอม, 2545-2546) จากงานวิจัยดังกล่าวเห็นได้ว่าปัญหาการจัดการคัดแยกขยะเกิดจากชุมชนขาดความรู้ในการจัดการขยะที่ถูกวิธี และปัจจัยสำคัญหนึ่งที่จะทำให้การจัดการขยะในชุมชนมีพัฒนาการที่ดีคือ การจัดทำธนาคารขยะ เนื่องจากโครงการธนาคารขยะรีไซเคิลเป็นโครงการที่ชุมชนสามารถจัดทำขึ้นด้วยตนเองโดยอาศัยโครงงานของโครงการต้นแบบมาใช้ได้อย่างอิสระ จึงไม่มีการเก็บสถิติและประเมินผลสำเร็จของโครงการได้อย่างทั่วถึงในปัจจุบัน (ครุฑิต ปิตะภา, 2548: 46) ดังนั้น การศึกษาในครั้งนี้จึงสนใจศึกษาแนวคิด รูปแบบการดำเนินงาน ผลการดำเนินงาน ปัญหาอุปสรรคที่มีต่อการดำเนินงานของธนาคารขยะรีไซเคิล และแนวทางในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น รวมถึงต้องการศึกษา

ศักยภาพในการลดปริมาณขยะชุมชน จากโครงการธนาคารขยะรีไซเคิล โดยใช้กรณีศึกษาของธนาคารขยะรีไซเคิลทรัพย์สินพัฒนา เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร เพื่อเป็นแนวทางสำหรับชุมชนอื่นๆ ในการจัดการขยะมูลฝอยชุมชนโดยรูปแบบธนาคารขยะรีไซเคิลต่อไป

วิธีการศึกษา

การศึกษาวิจัยเรื่อง ศักยภาพในการลดปริมาณขยะชุมชน จากโครงการธนาคารขยะรีไซเคิล เป็นการศึกษาวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยมีวิธีการศึกษาวิจัยแบ่งตามวัตถุประสงค์การวิจัย ดังนี้

การศึกษาปริมาณขยะมูลฝอยที่ลดลงจากครัวเรือนและชุมชน

เป็นการศึกษาศักยภาพในการลดปริมาณขยะมูลฝอยที่ครัวเรือนและชุมชนจะต้องนำไปกำจัด ภายหลังจากการคัดแยกขยะมูลฝอยแต่ละประเภท และนำขยะมูลฝอยที่สามารถนำกลับไปใช้ประโยชน์ออกไปแล้ว โดยมีวิธีการศึกษาดังนี้

- 1) ทำการสำรวจปริมาณขยะมูลฝอยที่เกิดขึ้นจากครัวเรือนของสมาชิกธนาคารขยะรีไซเคิลที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างอย่างง่าย (Simple Random Sampling) โดยให้ทุกคนที่เป็นสมาชิกธนาคารขยะรีไซเคิลมีโอกาสถูกเลือกโดยเท่าเทียมกัน โดยใช้วิธีการจับสลากจากรายชื่อสมาชิกธนาคารขยะรีไซเคิล จำนวน 10 ราย จากจำนวนสมาชิกธนาคารขยะรีไซเคิลทั้งหมด 79 ราย

- 2) ให้กลุ่มตัวอย่างรวบรวมขยะมูลฝอยทั้งหมดที่เกิดขึ้นในครัวเรือนทิ้งลงในถุงพลาสติกดำที่นำไปแจกจ่ายให้ เป็นระยะเวลา 7 วัน

- 3) เมื่อครบกำหนดเวลา 7 วัน ทำการชั่งน้ำหนักขยะมูลฝอยทั้งหมด และคัดแยกขยะมูลฝอยออกเป็น 4 ประเภท ได้แก่ ขยะอินทรีย์ ขยะรีไซเคิล ขยะอันตราย และขยะทั่วไป แล้วชั่งน้ำหนักขยะมูลฝอยแต่ละประเภท บันทึกน้ำหนักของขยะมูลฝอยในแบบบันทึกปริมาณขยะมูลฝอยของแต่ละครัวเรือน

- 4) ทำการศึกษาเป็นระยะเวลาทั้งหมด 1 เดือน (4 สัปดาห์)

- 5) นำข้อมูลที่ได้จากการสำรวจข้อมูลปริมาณขยะมูลฝอยของแต่ละครัวเรือนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างมาวิเคราะห์โดยจัดเป็นตารางข้อมูล เพื่อเปรียบเทียบระหว่างปริมาณขยะมูลฝอยทั้งหมดที่ไม่ได้ทำการคัดแยกที่จะต้องนำไปกำจัด และปริมาณขยะมูลฝอยที่จะต้องนำไปกำจัดเมื่อมีการคัดแยกขยะมูลฝอยที่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้อีกออกไปแล้ว รวมถึงนำข้อมูลปริมาณขยะมูลฝอยที่ได้จากการสำรวจคิดเป็นปริมาณขยะมูลฝอยต่อจำนวนประชากรในชุมชน

การศึกษารูปแบบการดำเนินงาน ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะต่างๆ จากผู้ดำเนินการและประชาชนในชุมชนที่มีต่อการดำเนินงานของธนาคารขยะรีไซเคิล

เป็นการศึกษารูปแบบการดำเนินงานของธนาคารขยะรีไซเคิล ปัญหาและอุปสรรคที่เกิดจากการดำเนินงานของธนาคารขยะรีไซเคิล และข้อเสนอแนะต่างๆ จากผู้ดำเนินการและประชาชนในชุมชนทรัพย์สินพัฒนา เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการดำเนินงานของธนาคารขยะรีไซเคิล โดยมีวิธีการศึกษาดังนี้

- 1) นำแบบสอบถามไปสอบถามกลุ่มตัวอย่างที่เป็นสมาชิกของธนาคารขยะรีไซเคิลหรือผู้ประกอบการของสมาชิกธนาคารขยะรีไซเคิลที่มีอายุต่ำกว่า 11 ปี เนื่องจากจำนวนสมาชิกของธนาคารขยะรีไซเคิลมีทั้งหมด 79 ราย ซึ่งเป็นจำนวนไม่มาก ดังนั้นจึงเลือกสมาชิกของธนาคารขยะรีไซเคิลทั้งหมดเป็นกลุ่มประชากรที่ศึกษาในการศึกษารังนี้

- 2) ทำการสัมภาษณ์เจาะลึกกลุ่มตัวอย่างที่เป็นสมาชิกของธนาคารขยะรีไซเคิล ซึ่งใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างอย่างง่าย (Simple Random Sampling) โดยให้ทุกคนที่เป็นสมาชิกของธนาคารขยะรีไซเคิลมีโอกาสถูกเลือกโดยเท่าเทียมกัน โดยใช้วิธีการจับสลากจากรายชื่อสมาชิกของธนาคารขยะรีไซเคิล จำนวน 10 ราย

- 3) ทำการสัมภาษณ์เจาะลึกกลุ่มตัวอย่างที่เป็นคณะดำเนินงานธนาคารขยะรีไซเคิล โดยใช้วิธีการเลือกตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) เนื่องจากต้องการสอบถามข้อมูลและความคิดเห็นจาก

ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องและมีบทบาทสำคัญกับประเด็นที่จะทำการศึกษามีความรู้เกี่ยวกับประเด็นต่างๆ เป็นอย่างดี และเป็นผู้ที่เต็มใจให้ความร่วมมือในการสอบถามข้อมูล จำนวน 2 ราย

4) นำข้อมูลที่ได้จากการสอบถามโดยใช้แบบสอบถามจากกลุ่มตัวอย่างที่เป็นสมาชิกธนาคารขยะรีไซเคิล จำนวน 79 ราย มาประมวลผลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติสำหรับการวิจัยทางสังคมศาสตร์ (Statistical Packages for Social Science: SPSS for Window) เพื่อหาค่าสถิติพรรณนา ได้แก่ ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ยเลขคณิต (Arithmetic Mean) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) รวมถึงข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เจาะลึกคณะดำเนินงานธนาคารขยะรีไซเคิล และสมาชิกธนาคารขยะรีไซเคิล มาวิเคราะห์โดยใช้พรรณนาโวหาร เพื่ออธิบายรูปแบบการดำเนินงาน ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะต่างๆ ที่มีต่อการดำเนินงานของธนาคารขยะรีไซเคิล

ผลการศึกษา

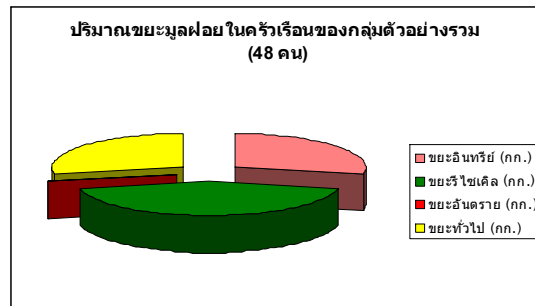
การศึกษาปริมาณขยะมูลฝอยที่ลดลงจากครัวเรือนและชุมชน

ผลการศึกษาพบว่า ปริมาณขยะมูลฝอยในครัวเรือนของกลุ่มตัวอย่างที่เป็นสมาชิกธนาคารขยะรีไซเคิล จำนวน 10 ครัวเรือน ซึ่งมีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนทั้งหมด 48 คน ในระยะเวลา 1 เดือน มีปริมาณขยะมูลฝอยทั้งหมด 647.79 กิโลกรัม เมื่อมีการคัดแยกประเภทของขยะมูลฝอยแล้วพบว่า มีปริมาณขยะมูลฝอยที่จะต้องนำไปกำจัด 182.09 กิโลกรัม ปริมาณขยะมูลฝอยที่จะต้องนำไปกำจัดลดลงจากเดิม 465.7 กิโลกรัม ดังตารางที่ 1 จากข้อมูลชุมชนทรัพย์สินพัฒนา เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร พบว่า ปัจจุบันชุมชนมีจำนวนประชากรทั้งหมด 1,800 คน ดังนั้นหากทุกคนในชุมชนมีการคัดแยกขยะมูลฝอยในครัวเรือนก่อนทิ้ง ในระยะเวลา 1 เดือน จะมีปริมาณขยะมูลฝอยทั้งหมด 24,292.13 กิโลกรัม เมื่อมีการคัดแยกประเภทของขยะมูลฝอยจะมีปริมาณขยะมูลฝอยที่ต้องนำไปกำจัด 6,828.38 กิโลกรัม ซึ่งปริมาณขยะมูลฝอยที่จะต้องนำไปกำจัดลดลงจากเดิม 17,463.75 กิโลกรัม และหากประชากรครึ่งหนึ่งในชุมชนมีการคัดแยกขยะมูลฝอยในครัวเรือนก่อนทิ้ง ในระยะเวลา 1 เดือน จะมีปริมาณขยะมูลฝอยทั้งหมด 12,146.06 กิโลกรัม เมื่อมีการคัดแยกประเภทของขยะมูลฝอยจะมีปริมาณขยะมูลฝอยที่ต้องนำไปกำจัด 3,414.18 กิโลกรัม ซึ่งปริมาณขยะมูลฝอยที่จะต้องนำไปกำจัดลดลงจากเดิม 8,731.88 กิโลกรัม

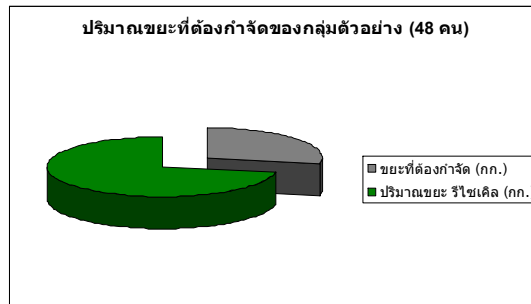
ตารางที่ 1 ปริมาณขยะมูลฝอยในครัวเรือนของกลุ่มตัวอย่าง

ครัวเรือนที่	ขยะอินทรีย์ (กก.)	ขยะรีไซเคิล (กก.)	ขยะอันตราย (กก.)	ขยะทั่วไป (กก.)	ขยะทั้งหมด (กก.)	ขยะที่ต้อง กำจัด (กก.)	ปริมาณขยะ ที่ลดลง (กก.)
1 (3 คน)	11.5	24.3	0.08	12.5	48.38	12.58	35.8
2 (3 คน)	10.5	39.7	0.05	16	66.25	16.05	50.2
3 (4 คน)	17	17.8	0.25	18.7	53.75	18.95	34.8
4 (4 คน)	12.2	20.5	0.2	18.4	51.3	18.6	32.7
5 (4 คน)	17.6	25.7	0.56	21.5	65.36	22.06	43.3
6 (4 คน)	16.1	41.9	0.14	11.9	70.04	12.04	58
7 (6 คน)	22.3	20.5	0.08	23.2	66.08	23.28	42.8
8 (6 คน)	20.3	21	0.03	16.3	57.63	16.33	41.3
9 (7 คน)	27.9	37.9	0.2	18.7	84.7	18.9	65.8
10(7 คน)	27.2	33.8	-	23.3	84.3	23.3	61
รวม (48 คน)	182.6	283.1	1.59	180.5	647.79	182.09	465.7

หมายเหตุ: ตัวเลขในเครื่องหมายวงเล็บ () คือ จำนวนสมาชิกในครัวเรือนของกลุ่มตัวอย่าง

ภาพที่ 1 ปริมาณขยะมูลฝอยในครัวเรือนของกลุ่มตัวอย่างรวม (48 คน)

ภาพที่ 2 ปริมาณขยะที่ต้องกำจัดของกลุ่มตัวอย่างรวม (48 คน)

การศึกษารูปแบบการดำเนินงาน ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะต่างๆ จากผู้ดำเนินการและประชาชนในชุมชน ที่มีต่อการดำเนินงานของธนาคารขยะรีไซเคิล

ธนาคารรีไซเคิลทรัพยากรสินพัฒนา มีกำเนิดเริ่มแรกเนื่องจากคนในชุมชนไม่ได้มีการคัดแยกขยะมูลฝอยก่อนทิ้ง มีการทิ้งขยะมูลฝอยในพื้นที่ว่างเปล่าและริมถนนของชุมชน จึงทำให้ขยะมูลฝอยในชุมชนมีปริมาณมาก เกิดความสกปรก มีกลิ่นเหม็นรบกวนบ้านเรือนที่อาศัยอยู่ใกล้กับที่ทิ้งขยะ คณะกรรมการชุมชนจึงได้ร่วมมือกับสำนักงานเขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร และสถาบันการจัดการบรรจุภัณฑ์เพื่อสิ่งแวดล้อม สมาอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทยในการจัดการปัญหาขยะมูลฝอยในชุมชน โดยการจัดตั้งธนาคารขยะเพื่อเก็บรวบรวมขยะมูลฝอย ที่สามารถนำกลับมาใช้ใหม่ได้ (ขยะรีไซเคิล) ในชุมชน โดยมีขั้นตอนการดำเนินงาน ประกอบด้วย

1) การดำเนินการก่อนธนาคารขยะรีไซเคิลเปิดทำการ คณะดำเนินงานธนาคารขยะรีไซเคิลทำการเปรียบเทียบราคารับซื้อจากร้านรับซื้อของเก่าในพื้นที่ใกล้เคียงกับชุมชน เดือนละ 1 ครั้ง ซึ่งกำหนดให้มี การประกาศราคาที่รับซื้อจากครัวเรือนหักเป็น 20% ของแต่ละรายการ และติดประกาศราคารับซื้อขยะ รีไซเคิลให้สมาชิกของธนาคารขยะรีไซเคิลทราบภายในวันที่ 25 ของทุกเดือน

2) การถือหุ้นกับธนาคารขยะรีไซเคิล ซึ่งธนาคารรีไซเคิลทรัพย์สินพัฒนามีทั้งหมด 2,000 หุ้น ราคาหุ้นละ 50 บาท ซื้อได้ไม่เกินคนละ 50 หุ้น

3) การสมัครสมาชิกและเปิดบัญชี คนที่มีความสนใจต้องการสมัครเป็นสมาชิกธนาคารขยะรีไซเคิล
ต้องนำขยะรีไซเคิลมาฝากอย่างน้อย 2 กิโลกรัมในวันที่เปิดบัญชี

4) การฝากเงิน สมาชิกธนาคารขยะรีไซเคิลจะคัดแยกขยะรีไซเคิลออกจากขยะประเภทอื่นๆ แล้วจึงนำขยะรีไซเคิลที่ขายได้ส่งมอบแยกแต่ละประเภทพร้อมสมุดคู่ฝากมาฝากขายกับธนาคารขยะรีไซเคิลในวันที่ธนาคารเปิดทำการ คือ ทุกวันอาทิตย์ เวลา 13.00-17.00 น.

5) การถอนเงิน สมาชิกธนาคารขยะรีไซเคิลที่ต้องการจะถอนเงินแต่ละครั้งต้องมียอดเงินฝากคงเหลือในบัญชีไม่น้อยกว่า 20 บาท หากสมาชิกไม่มีการหมุนเวียนเงินในบัญชีนานกว่า 1 ปี ถือว่าเจ้าของบัญชี

มีความประสงค์ที่จะมอบเงินให้กับธนาคารขยะรีไซเคิลเพื่อนำไปใช้ประโยชน์ในการพัฒนาชุมชนต่อไป

6) การดำเนินการหลังธนาคารขยะรีไซเคิลปิดทำการในแต่ละครั้ง คณะดำเนินงานธนาคารขยะรีไซเคิลทำการตรวจสอบและปรับปรุงบัญชีของสมาชิกธนาคารให้เป็นปัจจุบันเสมอตามทะเบียนคุมสมาชิก ลงบันทึก สรุปรการฝาก-ถอนของสมาชิก สรุปรการรับฝากขยะรีไซเคิล สรุปรายรับ-รายจ่าย รวมถึงสรุปรผลการดำเนินงานและรายงานผลประกอบการของธนาคารขยะรีไซเคิลแต่ละเดือนให้สถาบันการจัดการบรรจุภัณฑ์เพื่อสิ่งแวดล้อม สมาอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทยทราบ

7) การขายขยะรีไซเคิลให้กับร้านรับซื้อของเก่า เมื่อปริมาณขยะรีไซเคิลมากพอ ผู้จัดการธนาคารขยะรีไซเคิลจะประสานร้านรับซื้อของเก่าให้มารับซื้อ

การดำเนินงานของธนาคารรีไซเคิลทรัพยากรสินพัฒนานั้นไม่ได้เน้นในเรื่องของผลกำไรจากการขายขยะรีไซเคิล แต่จะเน้นในเรื่องของการจัดการปัญหาขยะมูลฝอยในชุมชนและการรักษาสีสิ่งแวดล้อม ดังนั้นผลการดำเนินงานภายหลังการเปิดดำเนินการของธนาคารขยะรีไซเคิลพบว่า ปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมในชุมชนลดลง และชุมชนมีความเป็นระเบียบเรียบร้อยมากขึ้น เนื่องจากปริมาณขยะมูลฝอยที่ต้องนำไปกำจัดลดลง เกิดระบบการจัดการขยะมูลฝอยที่ดีและมีประสิทธิภาพในชุมชน และชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการคัดแยกขยะรีไซเคิล สร้างรายได้และฝึกนิสัยการออมให้กับผู้ที่เข้าร่วมโครงการ สามารถนำรายได้ของธนาคารขยะรีไซเคิลไปพัฒนาชุมชน พัฒนาสิ่งแวดล้อมภายในชุมชน และร่วมจัดกิจกรรมในวันสำคัญต่างๆ ในชุมชน รวมถึงก่อให้เกิดสวัสดิการขึ้นภายในชุมชน คือ ทำให้มีทุนการศึกษาจากรายได้ที่เกิดจากการขายขยะรีไซเคิล และมีเงินปันผลจากการถือหุ้นกับธนาคารขยะรีไซเคิล

อภิปรายผลการศึกษา (Discussion)

จากการดำเนินงานของธนาคารรีไซเคิลทรัพยากรสินพัฒนาพบว่า มีปัญหาอุปสรรคที่มีต่อการดำเนินงานของธนาคารขยะรีไซเคิล และข้อเสนอแนะแนวทางในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นดังนี้

1) สถานที่ดำเนินการธนาคารขยะรีไซเคิล สมาชิกธนาคารขยะรีไซเคิลมีความคิดเห็นว่าการมีขนาดเล็กและคับแคบ (ร้อยละ 59.5) และเป็นอาคารชั่วคราว ไม่แข็งแรง (ร้อยละ 12.7) ทำให้บางครั้งเกิดการขโมยขยะรีไซเคิลที่มีราคาแพง เช่น ทองแดง ลังเบียร์ เป็นต้น จึงมีความคิดเห็นว่าการปรับปรุงอาคารและขยายพื้นที่ให้กว้างขวางขึ้น (ร้อยละ 55.7) และควรสร้างอาคารสถานที่ดำเนินการใหม่ที่มีแข็งแรงมากขึ้น (ร้อยละ 16.5) ซึ่งคณะดำเนินงานธนาคารขยะรีไซเคิลได้ดำเนินการแก้ไขปัญหาเบื้องต้นโดยการนำขยะรีไซเคิลที่มีราคาแพง เก็บรวบรวมไว้ที่บ้านของผู้จัดการธนาคารขยะรีไซเคิล เพื่อป้องกันปัญหาเรื่องการขโมยขยะรีไซเคิล และสำนักงานทรัพยากรสินส่วนพระมหากษัตริย์ร่วมกับสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ และสำนักงานเขตบางขุนเทียนกรุงเทพมหานคร จะมีการจัดทำโครงการบ้านมั่นคง ชุมชนทรัพยากรสินพัฒนา โดยจะมีการปรับปรุงแปลงที่ดินของชุมชนใหม่ให้มีผังและมีโครงสร้างสาธารณูปโภคพื้นฐานที่ดีขึ้น ดังนั้นอาคารสถานที่ดำเนินการธนาคารขยะรีไซเคิลจึงต้องย้ายสถานที่และปลูกสร้างอาคารหลังใหม่ที่เป็นอาคารถาวรและแข็งแรงมากขึ้น

2) ราคาในการรับซื้อขยะรีไซเคิลของธนาคารขยะรีไซเคิล สมาชิกธนาคารขยะรีไซเคิลมีความคิดเห็นว่า ราคาที่ธนาคารขยะรีไซเคิลรับซื้อต่ำกว่าราคาที่รับซื้อของเก่ารับซื้อ (ร้อยละ 20.3) และราคาในการรับซื้อไม่แน่นอน มีการเปลี่ยนแปลงราคาตลอดเวลา (ร้อยละ 6.3) จึงมีความคิดเห็นว่าการปรับราคาซื้อให้เท่ากับราคาที่รับซื้อของเก่ารับซื้อ (ร้อยละ 20.3) และควรตรวจสอบราคาที่แน่นอน และมีการประกาศให้สมาชิกทราบก่อนล่วงหน้า (ร้อยละ 6.3) คณะดำเนินงานธนาคารขยะรีไซเคิลได้ทำการเปรียบเทียบราคาซื้อจากร้านรับซื้อของเก่าในพื้นที่ใกล้เคียงกับชุมชนเดือนละ 1 ครั้ง และติดประกาศราคาซื้อขยะรีไซเคิลให้สมาชิกของธนาคารขยะรีไซเคิลทราบภายในวันที่ 25 ของทุกเดือน

3) ความร่วมมือของคนในชุมชน สมาชิกธนาคารขยะรีไซเคิลมีความคิดเห็นว่าหากขายขยะรีไซเคิล

ให้ได้รับซื้อของเก่าจะได้ราคาที่ดีกว่า จึงมีคนในชุมชนไม่ได้สมัครเป็นสมาชิกธนาคารขยะรีไซเคิล (ร้อยละ 13.9) และคนในชุมชนไม่มีเวลา จึงให้ความร่วมมือต่อกิจกรรมที่ธนาคารขยะรีไซเคิลจัดขึ้นในชุมชนน้อยลง (ร้อยละ 8.9) จึงมีความคิดเห็นว่าธนาคารขยะรีไซเคิลควรปรับราคาซื้อให้เท่ากับราคาที่รื้อรับซื้อของเก่ารับซื้อ ซึ่งคนในชุมชนจะได้สมัครเป็นสมาชิกธนาคารขยะรีไซเคิลเพิ่มขึ้น และนำขยะรีไซเคิลมาฝากขายกับธนาคารขยะรีไซเคิลเพิ่มขึ้น (ร้อยละ 13.9) และควรประชาสัมพันธ์เชิญชวนให้คนในชุมชนได้ทราบถึงวิธีดำเนินการและผลประโยชน์ที่จะได้รับจากการร่วมกิจกรรมของธนาคารขยะรีไซเคิล (ร้อยละ 8.9) ซึ่งคณะดำเนินงานธนาคารขยะรีไซเคิลได้มีการอธิบายให้สมาชิกธนาคารขยะรีไซเคิลและคนในชุมชนได้ทราบถึงเหตุผลที่ธนาคารรับซื้อขยะรีไซเคิลราคาต่ำกว่าที่รื้อรับซื้อของเก่ารับซื้อ โดยคณะดำเนินงานธนาคารขยะรีไซเคิลได้กำหนดให้มีการประกาศราคาซื้อขยะรีไซเคิลโดยหัก 20% ของแต่ละรายการเป็นผลกำไรของธนาคารขยะรีไซเคิล ซึ่งผลกำไรส่วนนี้จะนำไปพัฒนาชุมชน พัฒนาสิ่งแวดล้อมภายในชุมชน และร่วมจัดกิจกรรมในวันสำคัญต่างๆ ในชุมชน ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ร้อยละของสมาชิกธนาคารขยะรีไซเคิลเกี่ยวกับปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะที่มีต่อดำเนินงานของธนาคารขยะรีไซเคิล

เรื่อง	ปัญหาและอุปสรรค	ร้อยละ	ข้อเสนอแนะ	ร้อยละ
สถานที่ดำเนินการธนาคารขยะรีไซเคิล	- สถานที่มีขนาดเล็กและคับแคบ	59.5	- ปรับปรุงและขยายพื้นที่	55.7
	- สถานที่เป็นอาคารชั่วคราว	12.7	- สร้างอาคารสถานที่ดำเนินการใหม่	16.5
	- ไม่แข็งแรง			
ราคาในการรับซื้อขยะรีไซเคิลของธนาคารขยะรีไซเคิล	- ไม่มีปัญหา	27.8		
	- ราคาที่ธนาคารขยะรีไซเคิลรับซื้อต่ำกว่าราคาที่ได้รับซื้อของเก่ารับซื้อ	20.3	- ปรับราคาซื้อให้เท่ากับราคาที่รื้อรับซื้อของเก่ารับซื้อ	20.3
	- ราคาไม่แน่นอน	6.3	- ตรวจสอบราคาที่แน่นอน	6.3
ความร่วมมือของคนในชุมชน	- ไม่มีปัญหา	73.4		
	- ขายให้รื้อรับซื้อของเก่า	13.9	- ปรับราคาซื้อให้เท่ากับราคาที่รื้อรับซื้อของเก่ารับซื้อ	13.9
	- ไม่มีเวลา	8.9		
	- ไม่มีปัญหา	77.2	- ประชาสัมพันธ์เชิญชวน	8.9

สรุปผลการศึกษา

เมื่อครัวเรือนของกลุ่มตัวอย่างมีการคัดแยกประเภทของขยะมูลฝอยก่อนทิ้ง ในระยะเวลา 1 เดือนแล้วพบว่า มีปริมาณขยะมูลฝอยที่จะต้องนำไปกำจัด 28.11 % จากปริมาณขยะมูลฝอยทั้งหมด และปริมาณขยะมูลฝอยที่จะต้องนำไปกำจัดลดลงจากเดิม 71.89 % ซึ่งสามารถลดปริมาณขยะมูลฝอยในชุมชนและสังคมได้เป็นจำนวนมาก นอกจากนี้ยังเป็นการคัดแยกขยะมูลฝอยให้กลับมาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุดเป็นการลดค่าใช้จ่ายในการจัดการมูลฝอยในเรื่อง การจัดเก็บและกำจัดขยะมูลฝอย รวมถึงสามารถสร้างรายได้ให้แก่ชุมชนอีกด้วย ธนาคารรีไซเคิลทรัพยากรสินพัฒนามีรูปแบบการดำเนินงานโดยการรับสมัครสมาชิกในชุมชน และให้สมาชิกนำขยะรีไซเคิลที่คัดแยกมาฝากขายกับธนาคารขยะรีไซเคิล ซึ่งมีเจ้าหน้าที่ซึ่งนำหนักและคำนวณราคาขยะรีไซเคิลบันทึกลงในสมุดคู่ฝาก โดยราคาที่ธนาคารขยะรีไซเคิลกำหนดมาจากการเปรียบเทียบราคากับร้านรับซื้อของเก่าในพื้นที่ และรายได้ของธนาคารขยะรีไซเคิลเกิดจากผลต่างของราคาที่ธนาคารกำหนดกับราคาร้านรับซื้อของเก่า ทั้งนี้เพื่อนำไปใช้ประโยชน์ในด้านต่างๆ ได้แก่ นำไปพัฒนาชุมชน พัฒนาสิ่งแวดล้อมภายในชุมชน และร่วมจัดกิจกรรมในวันสำคัญต่างๆ ในชุมชน นอกจากนี้การจัดตั้งธนาคารรีไซเคิลทรัพยากรสินพัฒนายังเป็นการส่งเสริมให้เกิดการคัดแยกขยะรีไซเคิลออกจากขยะประเภทอื่นอย่างเป็นระบบ ซึ่งเป็นการจัดการที่แหล่งกำเนิด คือ ครัวเรือน ทำให้ปริมาณขยะ